

Asia: VN/22263/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kilpailulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

VESILAITOSYHDISTYKSEN LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI KILPAILULAIN MUUTTAMISESTA

Vesilaitosyhdistys on vuonna 1956 perustettu vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Yhdistyksen jäseninä on noin 300 vesihuoltolaitosta, jotka kattavat noin 90 prosenttia Suomen vesihuollosta. Vesilaitosyhdistys kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi kilpailulain muuttamisesta.

Vesilaitosyhdistys pitää esityksen tavoitteita kilpailuneutraliteetin selkeyttämisestä ja valvonnan tehostamisesta pääosin kannatettavina. Kilpailuneutraliteetin toteutuminen on tärkeää toimivien markkinoiden kannalta, ja sääntelyn selkeyttäminen lisää oikeusvarmuutta myös julkisille toimijoille.

Vesihuollon näkökulmasta on kuitenkin välttämätöntä varmistaa, että sääntelyssä tunnistetaan toimialan erityispiirteet ja vesihuollon yhteiskunnallinen merkitys.

- vesihuolto on lakisääteinen ja luonnollisen monopolin piirissä toimiva palvelu
- toimintaan liittyy huoltovarmuuden ja kriittisen infrastruktuurin turvaaminen
- toimijoilla on rajallinen mutta usein perusteltu rooli myös ydintehtävää tukevassa markkinaehtoisessa toiminnassa

Vesilaitosyhdistyksen keskeinen näkemys on, että vesihuollon lakisääteinen ydintoiminta on rajattava selkeästi kilpailuneutraliteettisääntelyn ulkopuolelle ja että huoltovarmuus sekä kriittisen infrastruktuurin turvaaminen on tunnistettava sääntelyn soveltamisessa nimenomaisina yleisen edun perusteina.

Vesihuoltolaitosten asema kilpailuneutraliteettisääntelyssä

Vesilaitosyhdistyksen näkemyksen mukaan on myönteistä, että esitys selventää kilpailuneutraliteettisääntelyn soveltumista vain tilanteisiin, joissa kyse on taloudellisesta toiminnasta ja kilpailutilanteesta markkinoilla tapahtuvasta toiminnasta.

Tämä rajausta vähentää epäselvyyksiä vesihuoltolaitosten ydintoiminnan osalta. Vesihuoltolaitosten lakisääteisen palvelutuotannon, eli vedenjakelun ja jätevesihuollon toiminta-alueella, tulee selkeästi jäädä sääntelyn ulkopuolelle. Sama koskee hulevesiviemärointiä silloin, kun se on vesihuoltolaitoksen vastuulla.

Rajauksen selkeys on vesihuoltolaitosten oikeusvarmuuden kannalta erittäin tärkeää, ja sitä tulee korostaa myös esityksen perusteluissa.

Uudistuksen myönteiset vaikutukset

Kilpailutilanteesta markkinoilla tapahtuvan toiminnan määrittely kilpailulaissa parantaa ennakoitavuutta ja helpottaa vesihuoltolaitoksia erottamaan lakisääteisen ydintoiminnan mahdollisesta kilpailullisesta toiminnasta.

Sääntelyn selkeyttäminen koko julkisen sektorin osalta tukee tasapuolista kilpailua ja vähentää tulkintaeroja. Lisäksi sääntely lisää läpinäkyvyyttä ja voi vähentää kilpailua vääristäviä menettelyjä sellaisessa toiminnassa, jossa vesihuoltolaitokset toimivat markkinoilla. Vesihuoltolaitosten näkökulmasta on erityisen tärkeää, että esityksessä oleva yleiseen etuun liittyvä poikkeus mahdollistaa huoltovarmuuden huomioon ottamisen.

Keskeiset huolenaiheet ja kehittämistarpeet

Ehdotettu itsearviointi- ja dokumentointivelvoite lisää hallinnollista työtä kaikenkokoisille vesihuoltolaitoksille, mutta erityisesti pienille laitoksille. Vaikka velvoite kohdistuu kilpailulliseen toimintaan, toiminnan luonteen arviointi edellyttää käytännössä asiantuntemusta, jota pienemmillä laitoksilla ei välttämättä ole ja jonka hankkiminen voi olla kallista. Lisäksi dokumentointivelvoite lisää jatkuvaa työmäärää, ja rajanveto lakisääteisen ja kilpailullisen toiminnan välillä voi olla haastavaa ja tulkinnanvaraista.

Riskinä on, että hallinnollinen taakka kasvaa suhteettomasti toiminnan laajuuteen nähden. Mikäli vesihuoltoalaa ei rajata sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle, viranomaisen tulee laatia selkeät ja kevyet mallipohjat itsearvioinnille sekä varmistaa, että velvoitetta sovelletaan rajatusti ja riskiperusteisesti.

Vesihuoltolaitokset tekevät usein yhteistyötä varautumiseen liittyvissä toiminnoissa, kuten asiantuntija- ja varallaolopalveluissa, verkostojen ylläpito- ja kehittämispalveluissa sekä laboratorio-

ja analyysipalveluissa. Nämä toiminnot tukevat merkittävästi pienempien laitosten osaamisen ylläpitoa, resurssien tehokasta käyttöä ja valmiutta poikkeustilanteisiin.

Riskinä on, että markkinaehtoisuusvaatimuksen laajentaminen ja muu lisääntyvä sääntely lisäävät oikeudellista epävarmuutta, vähentävät vesihuoltolaitosten yhteistyötoimintoja ja heikentävät toiminnan kokonaistehokkuutta.

Vesihuolto on yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittinen toiminto, ja vesihuoltolaitokset hallinnoivat kriittistä infrastruktuuria. Tämä infrastruktuuri on välttämätöntä terveyden ja turvallisuuden kannalta, muodostaa keskeisen osan kokonaisturvallisuutta ja edellyttää jatkuvaa toimintavarmuutta kaikissa olosuhteissa.

Ehdotetun sääntelyn vaikutukset huoltovarmuuteen voivat olla vaikeasti ennakoitavia. Kilpailuneutraliteettisääntelyllä voi olla vähintään epäsuoria vaikutuksia huoltovarmuuteen, jos se rajoittaa resurssien joustavaa käyttöä, heikentää osaamisen ylläpitämistä tai vähentää vesihuoltolaitosten välistä yhteistyötä ja kapasiteetin tehokasta käyttöä.

Keskeisiä riskejä ovat muun muassa se, että sivutoimintojen väheneminen heikentää valmiutta häiriötilanteissa, markkinaehtoisuuden tulkinta estää tarkoituksenmukaista yhteis- ja muuta toimintaa sekä varovaisuus johtaa kapasiteetin alikäyttöön.

Huoltovarmuus ja kriittisen infrastruktuurin hallinnointi tulee tunnistaa keskeisinä yleisen edun perusteina. Lain perusteluissa on tärkeää täsmentää, että huoltovarmuus ja kriittisen infrastruktuurin turvaaminen ovat keskeisiä yleisen edun soveltamisperusteita. Näin varmistetaan poikkeuksen käytännön sovellettavuus vesihuoltoalalla.

Vesilaitosyhdistyksen ehdotukset

- Vesihuollon lakisääteinen ydintoiminta tulee rajata selkeästi kilpailuneutraliteettisääntelyn ulkopuolelle.
- Hulevesiviemäröinti tulee rajata sääntelyn ulkopuolelle silloin, kun se on vesihuoltolaitoksen vastuulla.
- Huoltovarmuus ja kriittisen infrastruktuurin turvaaminen tulee mainita lain perusteluissa nimenomaisina yleisen edun perusteina.
- Itsearviointi- ja dokumentointivelvoitteeseen tulee laatia selkeät ja kevyet mallipohjat.
- Velvoitteiden soveltamisen tulee olla rajattua, riskiperusteista ja suhteellista vesihuoltolaitoksen toiminnan laajuuteen nähden.

Jännäri Joonas
Suomen Vesilaitosyhdistys ry